

GOETHE's uitspraak dat deze geene verkeerdheid wist, waartoe hij zich niet in eenig oogenblik van zijn leven in staat had geacht <sup>82)</sup>. En zelve komt hij tot de conclusie: „Jeder Mensch ist zum Verbrecher geboren.” <sup>83)</sup> Wat LÖFFLER in hoofdzaak beaamt, doch om voorts daaruit de conclusie te trekken, dat het misdrijf geene abnormaliteit is, „denn wir werden doch um Gottes willen nicht *alle zusammen abnorm* sein!” <sup>84)</sup>

De realiteit van 's menschen val werpt telkens de kaartenhuizen van ijdele theorieën omver. En wie evenwel weigert daarmee te rekenen, loopt gevaar in nog grooter duisternis te geraken.

Wat MITTELSTÄDT zegt is waar en onwaar. Gods Woord geeft de solutie. Er is niemand die goed doet; in het heden en onder de zonde. Eens gold echter: „God zag al wat Hij gemaakt had, en ziet het was zeer goed.” Maar zij zijn afgeweken. Evenwel is er gemeene genade tot bewaring; en bijzondere genade tot bekeering, die in beginsel den mensch herstelt.

De eerste mensch, en in hem de menschheid, is goed geschapen. Thans echter wordt de mensch — ik zeg niet „zum Verbrecher,” maar — in zonde ontvangen en geboren. Toch is dat niet het laatste woord.

Naast hen, die de schuld ontkennen door de oorzaak van het misdrijf in het organisme te zoeken, staan anderen die veeleer *de omgeving aansprakelijk stellen voor het kwaad.*

Reeds in de vorige eeuw werd dit gedaan. Volgens ROUSSEAU wordt de mensch, van nature goed, door de maatschappij bedorven. In gelijken zin VON HOLBACH en DIDEROT. Zoo ook later. CABET noemt alle gebreken de misdaad van de maatschappij, en BÜCHNER den misdadiger het slachtoffer van zijn toestand <sup>85)</sup>.

Maar thans vond deze meening ook onder criminalisten ruimer ingang, en wordt meer beslist getracht het strafrecht daarnaar te vervormen. In Italië legt de *terza scuola*, in onderscheiding van de anthropologische school, nadruk op de sociologische factoren. ALIMENA ontwikkelde de beteekenis van het *milieu social* op het Congres van 1889 te Parijs <sup>86)</sup>. COLAJANNI, die eenigszins eigenaardig standpunt inneemt door zijne leer van een moreel atavisme, rekent eveneens bijzonder met de maat-